

- *Відновлення Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики (доповідач — академік НАН України Е.М. Лібанова)*
- *Про стан та проблеми переміщених з Донбасу наукових установ НАН України (доповідач — академік НАН України С.І. Пирожков)*
- *Темна матерія у Всесвіті: сучасний стан і проблеми (доповідач — доктор фізико-математичних наук Ю.В. Штанов)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАЇНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 23 вересня 2015 року

На засіданні Президії НАН України 23 вересня 2015 р. члени Президії НАН України та запрошені заслухали наукову доповідь академіка-секретаря Відділення економіки НАН України, директора Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України академіка НАН України **Елли Марленівни Лібанової** на тему «**Відновлення Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики**» (докладніше див. с. 13).

У доповіді було розглянуто комплекс проблем, пов'язаних із тривалим процесом відродження Донбасу, окреслено шляхи реалізації завдань та заходи з подолання негативних наслідків донбаської трагедії, запропоновано прийняти низку законопроектів, які сприятимуть реалізації пріоритетних напрямів державної політики з відновлення та розвитку Донбасу. Регіон планується відновлювати на принципово нових засадах. Передбачено відмовитися від застарілих технологій, високої енергоємності промисловості, небезпечних та шкідливих для життя і здоров'я людей виробництв та умов праці.

Відродження Донбасу тлумачиться як розбудова території, придатної для життя, звісно, з урахуванням труднощів, зумовлених близькістю зони бойових дій. Знищення технологічно застарілої економіки і розрив традиційних зав'язків із тимчасово неконтрольованими територіями та Російською Федерацією змушує не лише формувати принципово інший господарський комплекс, а й шукати нові ринки збуту виробленої продукції та постачання необхідної сировини й комплектуючих.

Нагальною потребою є формування схем виробничих процесів із залученням підприємств Дніпропетровської, Запорізької, Харківської та інших областей. Це означає необхідність змінення системи розселення, будівництва нових доріг і комунікацій, спорудження та ремонту об'єктів соціальної інфраструктури, залучення інвестицій у створення і впровадження інновацій-

Виступ академіка НАН України Елли Марленівни Лібанової

них об'єктів і технологій. Відродження потребуватиме стимулювання прискореного розвитку малого й середнього бізнесу, який дасть змогу забезпечити робочими місцями мешканців території та постачати населенню необхідні товари й послуги.

Крім фінансових проблем, перед Україною постав цілий комплекс соціальних питань, спричинених масовим вимушеним переміщенням людей із зони конфлікту, істотним перерозподілом соціального статусу окремих професій, поширенням поствоєнного синдрому та проблемами ресоціалізації демобілізованих осіб.

Комплекс нагальних політичних, соціальних і економічних реформ відкриває можливість для кардинального реагування на нові виклики. Проте потрібне дуже чітке узгодження специфічних новацій, призначених саме для Донбасу, із загальними новаціями, які поширюватимуться на всі регіони України, а також із зобов'язаннями нашої держави в рамках асоціації з Європейським Союзом.

У доповіді було наголошено на істотних позитивних змінах соціопсихологічної ситуації в Україні, а саме, на прискоренні формування української нації та згуртованості суспільства навколо ідеї розбудови незалежної держави; посиленні соціальних зв'язків, яке відобразилося у зростанні соціального капіталу; утво-

ренні альтернативної офіційним ЗМІ інформаційної системи, до якої залучено значну частину українців і яка сприяє формуванню демократичного суспільства; найбільш очевидному і яскравому прояві активності громадянського суспільства — масовому волонтерському русі.

Особливо було підкреслено, що відродження Донбасу потребує цілеспрямованої та системної роботи владних структур, широкого залучення громадянського суспільства та міжнародних організацій, а також адаптування й максимального використання накопиченого досвіду інших країн.

Під час обговорення доповіді виступив заступник Секретаря Ради національної безпеки і оборони України **Олександр Валерійович Литвиненко**. Він зазначив, що, на його думку, автори документа свідомо уникали розгляду воєнного і політичного аспекту проблеми відродження Донбасу. Незважаючи на те, що період турбулентності, в який Україна увійшла з кінця листопада 2013 р., ще триває, все ж можна підбити певні проміжні підсумки. По-перше, це відхід України від Російської Федерації. За два роки, з 2013 по 2015 р., товарообіг з Росією впав фактично в 4 рази, закупівлі енергоносіїв зменшилися в 5 разів, кількість громадян, що перетинають кордон, скоротилася більш як у 4 рази, з 30 млн осіб у 2013 р. до 7 млн за 8 місяців поточного року. Подальший вплив цих масштабних змін на різні сфери життя поки що дуже важко оцінити. О.В. Литвиненко вважає, що було б надзвичайно важливо, якби Академія проаналізувала можливі наслідки цієї тенденції не лише для України та українського суспільства, а й для всієї Центральної Європи, оскільки вже зараз очевидно, що цей процес є історичного масштабу. По-друге, це кардинальні зміни у суспільстві. Почастішали випадки невмотивованого насильства. Упродовж кількох десятиліть воно було неоголошеним табу в нашій країні, але зараз ми маємо його прояви. Водночас значно зросла роль Збройних Сил та інших органів безпеки, які поступово стають важливим чинником внутрішньої політики.

Головною тезою доповіді є те, що Донбас — це частина України. З територіями, підконт-

рольними Україні, все більш-менш зрозуміло, а ось що стосується непідконтрольних територій, то, мабуть, це питання, відкладене на майбутнє. Донбас може стати полігоном для проведення загальноукраїнських реформ, оскільки формувати економічні відносини на нових засадах простіше «з нуля», однак слід усвідомлювати, що розбудовувати окремих регіон у відриві від загальних політично-економічних тенденцій по всій країні неможливо.

Заступник міністра соціальної політики України **Віктор Вікторович Іванкевич** зауважив, що від того, як вирішуватимуться політичні проблеми Донбасу, на пряму залежить подальший розвиток цього регіону — чи буде це зона активного післявоєнного розвитку, чи ні. Слід створити такі умови, щоб зацікавити підприємців працювати на підконтрольній території. На його думку, доцільно надати обласним адміністраціям більше повноважень для розбудови певних елементів економічних кластерів на своїй території, але без наукового підґрунтя це важко зробити. Проблема повернення Криму також потребує глибокого наукового опрацювання. Заступник міністра навів дані, що ілюструють, як впливає війна на Сході України на рівень безробіття. Якщо в 2013 р. рівень безробіття становив 7,3% (за методологією МОП), то в 2014 р. він сягнув 9,3%, а на основі прогнозних показників цього року очікується зростання до 10,2—11,5%. В.В. Іванкевич висловив сподівання, що наступний 2016 рік виявиться переломним у цьому аспекті і рівень безробіття почне спадати, але великою мірою подальший розвиток економіки залежить від того, як розвиватимуться політичні процеси на Сході.

У виступі першого заступника директора Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України члена-кореспондента НАН України **Олександра Степановича Власюка** йшлося про те, що вже є домовленість про використання матеріалів цієї доповіді у спільній монографії з робочою назвою «Донбас і Крим». Планується, що ця монографія охоплюватиме геополітичний контекст анексії Криму і війни на Донбасі,

Виступ заступника Секретаря РНБО України Олександра Валерійовича Литвиненка

Заступник міністра соціальної політики України В.В. Іванкевич і перший заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України член-кореспондент НАН України О.С. Власюк

аналіз інтересів США, ЄС, Росії, виконання Мінських угод. Інша частина буде присвячена проблемам внутрішньої політики, окремий розділ — питанням прав і свобод людини, шляхам подолання гуманітарної катастрофи. Він висловив сподівання на подальшу участь Академії у підготовці цієї монографії.

Як підкреслив О.С. Власюк, стратегічно дуже важливо виробити позицію держави щодо тимчасово неконтрольованих територій. І тут була б доречною співпраця Національно-

го інституту стратегічних досліджень з Відділенням економіки для напрацювання спільних пропозицій з цього питання.

Крім того, О.С. Власюк висловив кілька зауважень щодо обговорюваної доповіді. З його погляду, потребують доопрацювання запропоновані схеми економічного відродження Донбасу (п. 4.4), які чимось нагадують попередні часи, коли представники Донбасу, прийшовши до влади, під гаслом розвитку регіону розробили корупційні схеми, пов'язані з вільними економічними зонами, пільговим оподаткуванням, спрощеним режимом державних закупівель. Можливо, доцільно, зважаючи на високий рівень тінізації економіки на Донбасі, навпаки, ввести додатковий контроль над державними закупівлями і принаймні на перших етапах здійснювати тендерні процедури через центральні повноважні органи. До того ж, на його думку, інвестиції потрібно залучати не в регіон, а в країну, оскільки розбудовувати інфраструктуру доведеться саме державі.

Зараз потрібна інтеграція української економіки у глобальні процеси створення доданої вартості, тому в основі відновлення Донбасу мають бути не галузеві програми, які ніколи не давали швидкого й конкретного результату, а окремі товарні позиції, по кожній з яких має бути виписано повний ланцюг виробництва: НДКР, дизайн, сировина, комплектуючі, виробництво, маркетинг, сервіс. І якщо такий ланцюг вимальовується, то туди мають спрямовуватися кошти і держави, і інвесторів, а не лише державних програм.

Директор Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академік НАН України **Валерій Михайлович Геєць** зазначив, що ще на початку 2015 р. Академія розпочала підготовку національної доповіді, присвяченої усьому спектру питань, пов'язаних з проблемою відродження Донбасу. Він торкнувся також дуже заполітизованого питання, а саме, чи справді Донбас годував Україну? Для ілюстрації В.М. Геєць навів такі цифри: від 1 т експортованої руди державі сплачувалося 3,90 грн, а мало б зараховуватися до держбюджету від 100 до 120 грн. Різниця,

а це мільярди гривень, які давала економіка Донбасу, привласнювалася великим олігархічним бізнесом через різні корупційні механізми. Цей бізнес і тепер залишився на Донбасі, він нікуди не дівся і нині зацікавлений у вирішенні багатьох питань інфраструктурного характеру, але знову ж — за рахунок держави.

За підсумками 2014 р. на підтримку економіки Україна витратила 5,6% ВВП, у східноєвропейських країнах цей показник становить близько 1%. Тому, на думку академіка В.М. Геєця, запропоновані в доповіді механізми слід переглянути з точки зору необхідності економії державних коштів, створивши всі умови для залучення інвестицій від бізнес-структур. Окремо він наголосив на потребі централізованого науково обґрунтованого підходу держави до формування інституційного супроводу всього комплексу проблем, пов'язаних із внутрішньо переміщеними особами.

Заступник міністра освіти і науки України доктор фізико-математичних наук **Максим Віталійович Стріха** підкреслив, що ситуація на Сході України в черговий раз засвідчила високу якість освіти в Україні у сфері інженерно-технічних спеціальностей — у вкрай складних умовах бойових дій фахівці Донбасу примудрилися підтримувати роботу систем водотопа енергопостачання, 15 разів відновлювали роботу коксових батарей Авдіївського коксохімічного заводу, які, як відомо, за своєю конструкцією не призначені для переривання експлуатації. Ми всі розуміємо, що відновлення Донбасу потребує кваліфікованих кадрів і, вочевидь, їх доведеться готувати на місцях. М.В. Стріха розповів, що система середньої освіти на контрольованій частині Донбасу героїчно витримала удар, пов'язаний з напливом біженців. Наприклад, Красноармійськ із 80-тисячним населенням прийняв 23 тис. біженців, Слов'янськ із 120 тис. населення — 30 тис. біженців, по інших населених пунктах приблизно таке саме співвідношення. Вдалося кількісно зберегти мережу вищих навчальних закладів Донбасу. У системі МОН України евакуйовано 12 університетів, причому розміщено їх переважно на контрольованих тери-

торіях Донбасу, за винятком Донецького національного університету, який зараз працює у Вінниці. Сумарно було переміщено 3,8 тис. викладачів. За приблизними оцінками, на неконтрольованій території залишилося десь чверть викладацького складу, більш як половина працюють в Україні, частина виїхала до Росії. Отже, на першому етапі Міністерству вдалося забезпечити роботу всіх переміщених установ, і тепер постає завдання оптимізації цієї мережі з урахуванням реальної концепції подальшої відбудови території Донбасу. Обговорювана доповідь, в якій розглядаються питання майбутнього цього регіону, сприятиме ефективності цієї роботи.

Президент НАН України академік НАН України **Борис Євгенович Патон** підсумував обговорення, зазначивши, що у доповіді та виступах відобразилася вся гострота проблем, пов'язаних з оцінками соціально-економічних втрат унаслідок подій на Донбасі та визначенням пріоритетних напрямів державної політики щодо його відновлення. Ця доповідь вирізняється тим, що в ній визначено шляхи реалізації першочергових завдань з відбудови цього регіону, а також запропоновано низку проектів законодавчих актів щодо реалізації пріоритетних напрямів державної політики його відродження. Вагоме місце у науковому супроводженні розв'язання цих питань має належати НАН України, фахівці якої здатні запропонувати до впровадження результати своїх досліджень у вигляді конкретних проектів з модернізації підприємств традиційних галузей регіону — паливно-енергетичного комплексу, чорної металургії, хімічної промисловості, машинобудування; створення наукових, технологічних та індустріальних парків; ефективного природо-ресурсного користування; забезпечення регіону водою та вирішення багатьох інших проблем.

Президія НАН України зазначила, що доповідь «Відновлення Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики» найближчим часом має бути представлена органам державної влади, міжнародним організаціям, ЗМІ та широким колам

Виступ академіка НАН України Сергія Івановича Пирожкова

громадськості. Важливо у стислі строки налагодити зв'язок та співпрацю Академії з Міністерством регіонального розвитку, Державним агентством з питань відновлення Донбасу, Донецькою та Луганською обласними державними адміністраціями щодо використання розробок установ НАН України у процесі відновлення виробничої та соціальної інфраструктури Донбасу.

* * *

Далі учасники засідання заслухали інформацію віце-президента НАН України академіка НАН України **Сергія Івановича Пирожкова** про стан та проблеми переміщених з Донбасу наукових установ НАН України (докладніше див. с. 26). У виступі йшлося про те, що з 12 установ Донецького регіону 11 змінили місцезнаходження і відновили свою роботу, розмістившись переважно на площах інших академічних інститутів. Так, у Києві працюють Донецький фізико-технічний інститут ім. О.О. Галкіна, Інститут фізико-органічної хімії та вуглехімії ім. Л.М. Литвиненка, Інститут проблем штучного інтелекту, Інститут економіко-правових досліджень, Інститут економіки промисловості; у Дніпропетровську — Інститут фізики гірничих процесів; у Запорізькій області (сміт Куйбишеве) — Український степовий природний заповідник; у Донецькій області — Інститут прикладної мате-

матики і механіки (м. Слов'янськ), Донецький ботанічний сад (м. Костянтинівка), Донецький науковий центр (м. Красноармійськ). Однак Український науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут гірничої геології, геомеханіки і маркшейдерської справи, хоча і перереєструвався у м. Павлоград (Дніпропетровська обл.), так і не розпочав свою діяльність і в поточному році не отримує бюджетного фінансування.

Під час обговорення цього питання виступив академік-секретар Відділення механіки НАН України, директор Інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України академік НАН України **Анатолій Федорович Булат**. Він розповів, як на площах очолюваної ним установи розмістилися співробітники Інституту фізики гірничих процесів, як для них у короткий термін було створено всі умови для нормальної роботи. Зараз переміщений Інститут продовжує фундаментальні дослідження, пов'язані з вивченням процесів, що супроводжують видобування корисних копалин. У ньому працює 40 осіб (47 за штатним розписом), з яких 10 штатних докторів наук і ще 5 за сумісництвом, 12 штатних і 5 за сумісництвом кандидатів наук. Цього року вже відбувся захист 2 докторських дисертацій, планується до кінця року захист 2 аспірантів. Відновлено видавничу діяльність, уже вийшов друком номер збірника наукових праць «Фізико-технічні проблеми гірничого виробництва», готується до друку монографія «*Инновационные перспективы эксплуатации угольных пластов крутого падения*». Крім того, на площах Інституту геотехнічної механіки розмістився Сектор донецького Інституту економіки промисловості, і для його роботи також створено всі належні умови.

Академік-секретар Відділення хімії НАН України, директор Інституту хімії поверхні ім. О.О. Чуйка НАН України академік НАН України **Микола Тимофійович Картель** проінформував про процес переміщення з Донецька до Києва Інституту фізико-органічної хімії та вуглехімії ім. Л.М. Литвиненка. Він зазначив, що всі установи Відділення хімії з розумінням

поставилися до ситуації, в якій опинилися їх донецькі колеги, виявили глибоку толерантність та людяність і надали дієву допомогу цьому досить значному за кількістю співробітників колективу. Вже восени 2014 р. було створено мінімально можливі умови для початку роботи цієї установи. На сьогодні переважна більшість його співробітників розмістилася на площах двох інститутів, розташованих поруч, — Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії та Інституту хімії високомолекулярних сполук, де їм було надано 150 м² офісних приміщень і, що найголовніше, 300 м² інженерно-лабораторних приміщень. Зараз в Інституті вже працює 70 штатних науковців, які утворили своєрідне «ядро» переміщеної установи. Слід підкреслити, що діяльність цього Інституту неможлива без наявності певної матеріально-технічної бази, спеціалізованого лабораторно-технічного обладнання, реактивів тощо. Наприклад, у Донецьку залишився унікальний високовартісний ЯМР-спектрометр, що належав Інституту. Однак найболючішою проблемою є житло для співробітників.

У виступі заступника директора Донецького фізико-технічного інституту ім. О.О. Галкіна НАН України доктора технічних наук **Віктора Олександровича Білошенка** йшлося про те, що сьогодні Інститут налічує 65 працівників, з яких 55 наукових співробітників, 2 члени-кореспонденти, 13 докторів і 24 кандидати наук. Він підкреслив, що кадровий потенціал установи є досить високим, оскільки наважилася на переїзд найактивніша частина колективу. У результаті за 8 місяців поточного року було опубліковано 42 статті, половина з яких — в іноземних журналах з високим імпаکت-фактором, ще 20 статей направлено до друку, отримано 4 патенти, зроблено 30 доповідей на 23 міжнародних конференціях. Відновлено діяльність журналу «*Фізика и техника высоких давлений*», вийшли друком номери за минулий рік і 2 номери за 2015 р. Зараз колектив виконує 9 міжнародних проектів, з яких 7 — за програмою «Горизонт-2020», і завдяки коштам від цих проектів має можливість продовжувати міжнародну співпрацю із зару-

біжними колегами, працювати на сучасному обладнанні за кордоном. В.О. Білошенко розповів, що завдяки ентузіазму і наполегливості співробітників Інституту вдалося відновити унікальну технологічну лінію з виробництва наноксидних порошків на площах Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича. Тривають спільні роботи з АТ «Мотор-Січ», де планується створення виробничої дільниці з отримання матеріалів за розробленими в Інституті технологіями. Цього року вже захищена докторська дисертація, захист ще однієї заплановано на листопад, наприкінці року має відбутися захист 2 кандидатських дисертацій.

Як зазначив у своєму виступі директор Інституту економіко-правових досліджень НАН України доктор юридичних наук **Володимир Анатолійович Устименко**, ще в травні 2014 р. офісну частину Інституту було переведено до Києва, а луганський філіал — до Сєвєродонецька, і фактично восени минулого року колектив уже повноцінно працював на нових місцях. Зараз установа розміщується на площах Інституту механіки ім. С.П. Тимошенка НАН України. Близько половини кадрового складу було оновлено, збільшилася частка наукових працівників. Вже вийшло друком 3 номери журналу, захищено 15 дисертацій, жодної наукової теми не було згорнуто. Однак за чинним українським законодавством Інститут не має змоги придбати ані меблі, ані оргтехніку. На думку В.А. Устименка, державі слід переглянути підходи до переміщених установ і до тих людей, які виявили відданість своїй країні. Він розповів, що для вирішення нагальних проблем працівників Інституту було створено Асоціацію вчених — тимчасово переміщених осіб. У рамках її діяльності проведено кілька конференцій і круглих столів, але показово, що ніхто з представників влади так і не відгукнувся на запрошення до участі в них. Від імені Асоціації В.А. Устименко висловив прохання прискорити реалізацію механізмів забезпечення науковців житлом, передбачених у Концепції розвитку НАН України на 2014—2023 рр., оскільки житло є кричущою проблемою переселенців.

За словами заступника міністра освіти і науки України доктора фізико-математичних наук **Максима Віталійовича Стріхи**, події минулого року засвідчили певні недоліки роботи органів влади. Якби раніше ухвалили рішення про переміщення наукових установ з окупованих територій, можливо, вдалося б зберегти більше майна, техніки та обладнання. Однак, коли стало зрозуміло, що евакуація неминуча, МОН докладало всіх зусиль, щоб допомогти науковцям, у тому числі з академічних установ. Зокрема, вдалося вирішити питання щодо працівників Інституту прикладної математики і механіки, які зараз працюють у Слов'янську. Після того, як у січні цього року в журналі Science вийшла стаття Річарда Стоуна, світова наукова спільнота почала усвідомлювати масштаби трагедії українських учених — було започатковано проекти з допомоги, створено глобальний фонд. На звернення Українського фізичного товариства відгукнулися колеги з Фізичного товариства Італії, і на їхні кошти було обладнано комп'ютерний клас у Донецькому національному університеті, який переїхав до Вінниці. Зараз МОН наполягає на змінах до урядової Постанови № 65, які дозволять вирішити низку обговорюваних сьогодні питань. У Верховній Раді є проект постанови про звільнення від сплати ввізного мита лабораторного обладнання, яке може надійти в рамках гуманітарної допомоги із західних країн.

З огляду на те, що в межах підконтрольної Україні частини Донбасу працюють близько 3 тис. працівників з евакуйованих вищих навчальних закладів і приблизно 2 тис. співробітників університетів Маріуполя, Красноармійська, Слов'янська, потрібна координація їх діяльності, зокрема з боку НАН України та МОН України. Тому М.В. Стріха висловив пропозицію, щоб Донецький науковий центр НАН України та МОН України продовжив свою роботу і координував діяльність наукових установ не лише на території Донецької і Луганської областей, а й в інших регіонах України, куди перемістилися евакуйовані установи. Згодом це може виявитися дуже корисним при відбудові Донбасу.

Виступ доктора фізико-математичних наук Юрія Володимировича Штанова

Підбиваючи підсумки обговорення, президент НАН України академік **Борис Євгенович Патон** підкреслив, що однією з найгостріших проблем у роботі переміщених установ, насамперед природничого профілю, є втрата спеціалізованого експериментального обладнання та комп'ютерної техніки. Певною мірою цю проблему вдається вирішувати завдяки залученню обладнання інститутів, на площах яких вони розміщуються, але цього вкрай недостатньо. Обмежені можливості Академії щодо істотного поліпшення матеріально-технічного забезпечення переміщених установ, а також щодо забезпечення їхніх працівників службовим житлом — одна з головних причин значного скорочення чисельності співробітників переміщених установ. На території, підконтрольній українській владі, зараз налічується близько 490 співробітників академічних наукових установ Донбаського регіону, або близько 37% від їх чисельності на початок минулого року. Суттєве погіршення соціально-побутових умов цих працівників вимагає надання їм цільової адресної матеріальної підтримки. Президія НАН України має зробити все, щоб переміщені установи не залишалися наодинці зі своїми проблемами.

* * *

Потім Президія НАН України та запрошені заслухали доповідь доктора фізико-ма-

тематичних наук **Юрія Володимировича Штанова** на тему «**Темна матерія у Всесвіті: сучасний стан і проблеми**» (докладніше див. с. 29). Незважаючи на те, що перед людством стоїть безліч невирішених проблем, зокрема й наукових, таємниці Всесвіту завжди привертали до себе особливу увагу.

Сьогодні вивчення природи темної матерії є одним з основних фундаментальних завдань сучасної фізики, і дослідження в цьому напрямі проводяться у численних наукових центрах та лабораторіях по всьому світу, зокрема й в Україні. У 2014 р. науковці Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України у співпраці з європейськими колегами відкрили у спектрі рентгенівського електромагнітного випромінювання від галактики Андромеди та галактичного скупчення Персея нову лінію з енергією близько 3,5 кеВ, яка є кандидатом на сигнал від розпаду темної матерії. Крім того, в Інституті розробляють гіпотези, які можуть пояснити існування темної матерії на основі модифікованої теорії гравітації, у тому числі в моделях з додатковими просторовими вимірами. Дослідженнями просторового розподілу темної матерії займаються також у Головній астрономічній обсерваторії НАН України, Радіоастрономічному інституті НАН України, Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Львівському національному університеті імені Івана Франка та ін. Нещодавно Україна стала учасником міжнародного проекту «Масив черенковських телескопів» (Cherenkov Telescope Array), одним із завдань якого буде саме пошук проявів темної матерії у космічних променях.

Упродовж 2007–2012 рр. наукова діяльність з вивчення властивостей і природи темної матерії координувалася в Академії в рамках двох цільових комплексних програм НАН України «Дослідження структури та складу Всесвіту, прихованої маси і темної енергії (Космомікрофізика)» та «Астрофізичні і космологічні проблеми прихованої маси і темної енергії Всесвіту (Космомікрофізика-2)».

В обговоренні взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон, голова Наукової ради з

проблеми «Астрономія» академік НАН України В.М. Шульга, завідувач відділу Астрономічної обсерваторії Київського національного університету імені Тараса Шевченка доктор фізико-математичних наук В.І. Жданов, академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В.М. Локтев, перший віце-президент НАН України академік НАН України А.Г. Наумовець, голова Північно-Східного наукового центру НАН України та МОН України академік НАН України В.П. Семиноженко, академік-секретар Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України академік НАН України М.Ф. Шульга.

Президія НАН України відзначила важливість результатів фундаментальних досліджень з вивчення темної матерії, отриманих українськими фізиками і астрофізиками, і підкреслила, що ці роботи здійснюються в тісній співпраці Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України із зарубіжними колегами з використанням, зокрема, можливостей космічних обсерваторій.

* * *

Президія НАН України заслухала також інформацію про:

- створення Міжвідомчої координаційної ради при Президії НАН України з питань морських досліджень і удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації наукових кадрів у галузі морських наук;
- відзначення в 2016 р. 70-річчя Інституту металознавства ім. Г.В. Курдюмова НАН України;
- підготовку та видання колективної праці «25 років незалежності України: поступ, досвід, перспективи»;
- підготовку та видання 5-томної енциклопедії «Україна і країни світу».

* * *

Крім того, Президія НАН України ухвалила низку організаційних і кадрових рішень.

Затверджено:

- члена-кореспондента НАН України **Воропаєва Геннадія Олександровича** на посаду заступника директора з наукової роботи Інституту гідромеханіки НАН України.

Погоджено кандидатуру:

- доктора технічних наук **Головка Віктора Володимировича** на посаду завідувача відділу фізико-хімічних процесів в зварювальній дузі Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України;
- доктора технічних наук **Бубликова Валентина Борисовича** на посаду завідувача відділу висококомірних і спеціальних чавунів Фізико-технологічного інституту металів та сплавів НАН України;
- доктора технічних наук **Тарасевича Миколи Івановича** на посаду завідувача відділу математичних методів дослідження та комп'ютерних технологій Фізико-технологічного інституту металів та сплавів НАН України;
- кандидата фізико-математичних наук **Бровченка Ігоря Олександровича** на посаду завідувача відділу математичного моделювання навколишнього середовища Інституту проблем математичних машин і систем НАН України.

Відзнакою НАН України «За наукові досягнення» нагороджено:

- завідувача відділу Інституту проблем машинобудування ім. А.М. Підгорного НАН України члена-кореспондента НАН України **Стояна Юрія Григоровича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю та вагомий особистий внесок у математичне забезпечення вирішення проблем машинобудування.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- академіка-секретаря Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України, заступника директора з наукової роботи Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України академіка НАН України **Лобанова Леоніда Михайловича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну роботу та вагомий особистий внесок у заснування і розвиток наукової школи у галузі зварних конструкцій.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- завідувача відділу Інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України доктора технічних наук, професора **Четверика Михайла Сергійовича** за багатолітню плідну працю вченого і педагога та вагомий професійні здобутки у галузі відкритої розробки родовищ корисних копалин;
- директора Інституту української мови НАН України доктора філологічних наук, професора **Гриценка Павла Юхимовича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю та особистий внесок у розвиток українського і слов'янського мовознавства;

- завідувача відділу Інституту проблем машинобудування ім. А.М. Підгорного НАН України члена-кореспондента НАН України **Тареліна Анатолія Олексійовича** за багатолітню плідну творчу працю та вагомий професійні здобутки у галузі енергомашинобудування;

- головного наукового співробітника Фізико-технологічного інституту металів та сплавів НАН України доктора технічних наук, професора **Ладохіна Сергія Васильовича** за багатолітню плідну високопрофесійну працю вченого-металурга і педагога та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі електронно-променевих технологій у ливарному виробництві;

- заступника директора з наукової роботи Інституту колоїдної хімії та хімії води ім. А.В. Думанського НАН України кандидата хімічних наук **Боярського Григорія Яковича** за багатолітню плідну працю та вагомий професійні здобутки у науковій і науково-організаційній діяльності.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- працівників Інституту сцинтиляційних матеріалів НАН України — провідного інженера **Зеленську Ольгу Віталіївну**; старшого наукового співробітника **Лебедева Валентина Миколайовича** — за багатолітню високопрофесійну працю та особистий внесок у створення і дослідження новітніх сцинтиляційних матеріалів;

- працівників Національної академії наук України працівників Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського — старшого наукового співробітника інформаційно-аналітичного відділу Фонду Президентів України кандидата наук із соціальних комунікацій **Горову Світлану Валеріївну**; старшого наукового співробітника Національної юридичної бібліотеки кандидата політичних наук **Полтавця Сергія Васильовича** — за багатолітню сумлінну працю, високий професіоналізм та особисті професійні здобутки у розвитку справи бібліотечно-інформаційного забезпечення вітчизняної науки, культури, освіти;

- інспектора Центру міжнародної діяльності та освіти Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова **Баглай Тетяну Олександрівну**; програмного директора Харківського міського громадського об'єднання «Центр розвитку громад» **Коновалова Артема Володимировича**; завідувача кафедри автоматизованих електромеханічних систем Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, доктора технічних наук, професора **Лисиченка Микола Леонідовича**; провідного інженера, голову ради молодих вчених та спеціалістів Державної наукової установи НТК «Інститут монокристалів» НАН України **Лукашову Майю Сергіївну** — за сумлінну працю з популяризації науково-технічних досягнень Північно-Східного наукового центру НАН України та МОН України й активну участь у проведенні харківських «Наукових пікніків».

Подякою НАН України відзначено:

- завідувача відділу Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України доктора технічних наук **Винничука Степана Дмитровича** за багатолітню плідну працю вченого і педагога та вагомий професійні здобутки у галузі математичного моделювання енергетичних систем;

- завідувача відділу Закарпатського регіонального центру соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України доктора економічних наук, професора **Пітюлича Михайла Івановича** за багатолітню плідну працю вченого і педагога та вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної економічної науки;

- працівників Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського — завідувача відділу Інституту книгознавства **Дегтяренко Ларису Олександрівну**; завідувача відділу Національної юридичної бібліотеки **Дубас Тетяну Петрівну** — за багатолітню сумлінну працю, високий професіоналізм та особисті професійні здобутки у розвитку справи бібліотечно-інформаційного забезпечення вітчизняної науки, культури, освіти.

За матеріалами засідання підготувала О.О. МЕЛЕЖИК